

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

X. Vtrum ad iustificationem impij requiratur aliqua dispositio ex parte
ipsius?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

QVÆSTIO X.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur aliqua dispositio ex parte ipsius?

IDEVR non requiri. 1. Quia dispositio passi ad effectus naturales requiritur tum ad repellendas dispositiones contrarias præexistentes, quæ impediunt introductionem formæ nouæ; tum quia virtus finita agentium naturalium non potest peruenire ad finem suæ intentionis; & ad optimum effectum præcontentum in ipsa, nisi præmissis imperfectioribus effectibus, qui deinde cooperentur ad productionem effectus optimi. Quapropter ubi nullæ præexistunt dispositiones contrariæ, & virtus agentis est sufficiens ex se ad effectum intentum, subito producit totus effectus; vt apparet in Sole illuminante aërem instanti vsque ad summum suæ potentie. Deus autem, qui iustificat impium, vt habetur ad Rom. 4. 5. est agens infinitæ virtutis, sufficiens proinde se solo ad quemlibet effectum; & licet, in iustificatione impij, addit dispositio contraria, nempe peccatum, quod est impeditum gratiæ iustificantis; nullis tamen suis actibus potest peccator expellere ex se, aut totaliter, aut ex parte, istud impedimentum; nec Deus indiget aliquo adiutorio ex parte peccatoris ad inducendam formam iustificantem. Nulla igitur dispositio, aut possibilis, aut necessaria est ad iustificationem impij.

2. Iustificatio pendens à præuia dispositione iustificandi per bona ipsius opera contradicit Apostolo dicenti 3. ad Rom. 24. *iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu*; Nec non Isaia dicenti cap. 52. v. 3. *gratis venundati estis, & sine argento redimemini*. Nec enim gratis habetur, & sine pretio, quod ita confertur præeuntibus exentis bonorum operum, vt absque eisdem conferendum nequaquam foret, vt colligitur ex eadem epist. ad Rom. 4. 4. *Ei, qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*. Augetur difficultas, quia non solum merces redditur operanti secundum debitum; sed etiam subiecto sufficienter disposito ad aliquam formam debetur ex natura rei eadem forma. Ergo, si quidem iustificatio impij confertur à Deo gratiæ, & absque debito, confertur utique absque præuia ad ipsam dispositione sufficienti ex parte peccatoris.

3. In opere iustificationis præcedit Deus, & subsequitur homo, vt habetur inter alia ex Conc. Araus. can. 4. ubi definitur resistere Spiritui sancto, *Si quis, vt à peccato purgemur, voluntatem nostram, Deum expectare contendit*. Consonat Augustinus tract. 72. in Ioan. nem, dicens ex persona Dei: *Præ ego facio; deinde, & ipso faciet. Quia facio, vt faciat. Quæ opera, nisi ex impio iustus fiat*. Clarius idem dicit semel, atque iterum D. Thomas 1. 2. q. 113. ar. 7. *Tota, ait, iustificatio impij originaliter consistit in gratia infusione. Per eam enim, & liberum arbitrium mouetur, & culpa remittitur*. Rursus ar. 8. inter ea, ait, *quæ requiruntur ad iustificationem, naturali ordine primum est gratiæ infusio. Secundum est motus liberi arbitrij in Deum. Tertium est motus liberi arbitrij in peccatum. Quartum verò est remissio culpæ*. Si autem necessaria esset ad iustificationem dispositio ex parte peccatoris, homo præcederet, & Deus subsequeretur, atque expectaret hominem; nec Deus faceret, vt faceret homo, sed quia fecisset; & multo minus, aut iustificatio impij originaliter consisteret in

gratiæ infusione, sicut inter requisita ad iustificationem, primum esset infusio gratiæ, secundum motus liberi arbitrij. Quia dispositio subiecti ad formam necessariam præcedit ante introductionem ipsius formæ; ac proinde, si principium alterationis, seu dispositionis sit distinctum à principio generationis, illud prius operatur quàm illud; & minus idem principium operatur prius, vt alteratiuum, & deinde, vt generatiuum. Cum igitur homo simul cum Deo foret principium dispositionis, si hæc esset necessaria ad iustificationem; Deus verò solus sit principium infusionis gratiæ, & iustificationis; patet in opere iustificationis hominem fore priorem Deo, vt iustificante; & similiter Deum, vt motiuium; ac dispositiuium liberi arbitrij fore priorem seipso, vt infundente gratiam, & iustificante.

4. Aptitudo, & potestas, ad obtinendum finem suum naturalem, confertur homini nulla ad id præeunte dispositione ex parte ipsius hominis. Quia et aptitudo, & potestas est indistincta ab ipsa substantia, & natura hominis, qui nequit præexistere sibi ipso, vt disponat se ad existentiam sui. Ergo etiam aptitudo, & potestas ad consecutionem finis supernaturalis, confertur nulla ad id præeunte dispositione. Patet consequentia; tum quia ordo supernaturalis imitatur ordinem naturalem; tum quia iustificatio impij est regeneratio, & natiuitas spiritalis hominis, vt liquet ex testimoniis indicatis in q. 1. ab a. 1. ideoque antecedere debet ad omnem operationem spiritualem, omnemque actum proprium vitæ spiritalis; sicut naturalis generatio, ac natiuitas præcedit omnem naturalem operationem, & actum vitæ. Confirmatur; quia Christo Domino, qui est Primogenitus inter fratres, & primum exemplar cæterorum filiorum Dei, collata est filiatio naturalis Dei, & plenitudo sanctitatis absque vlla præuia dispositione. Ergo etiam reliquis filiis Dei confertur simili modo filiatio adoptiua, & participatio eiusdem sanctitatis. Nempe filiatio adoptiua est imitatrix filiationis naturalis, atque in eius imitatione perfecta essentialiter consistit.

5. Iustificatio impij est maximum inter omnia opera Dei, vt docet D. Thomas in eadem illa q. 113. a. 9. ex Augustino dicente tract. 72. in Ioan. prope finem: *Iudicet, qui potest, vtrum maius sit iustos Angelos creare, quàm impios iustificare? Certe si equalis est vtrumque potentia, hoc maioris est misericordia*. Id autem est maius absolute inter æqualia quoad reliqua, cui sit additamentum speciale, quale dicitur ab Augustino, fieri in iustificatione ex misericordia maiori. Consequenter eadem iustificatio est opus miraculosum, vt dicit D. Thomas ibidem art. 10. Quia opera miraculosa sunt maiora non miraculosis. Vnde non potest non esse miraculosum, quod est maius aliquo miraculoso. Patet autem, ex adducto testimonio Augustini, iustificationem impij esse maius opus, quàm creationem Angelorum, quæ fuit miraculosa, vt dicit ibidem D. Thomas. Non est autem miraculum, & multo minus est opus, inter omnia opera Dei maximum, inducere formam in subiectum sufficienter dispositum ad receptionem eius. Imò est miraculum negare aliquam formam subiecto disposito sufficienter ad ipsam. Vnde à fortiori concluditur non esse opus maximum, quod tunc inducitur forma. Ergo est de conceptu iustificationis impij, vt fiat nulla præeunte dispositione ex parte ipsius.

6. Vt concedatur requiri aliquam dispositionem ad iustificationem; nulla tamen videtur concedenda esse necessaria præter fidem; tum propter testimonium Apostoli exclusiuum aliorum operum 3. ad Rom. 28. *Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis*; tum propter eiusdem testimonia adscribentia iustificationem fidei secundum se præcisè confide-

ratæ,

tate, vt ibidem v. 25. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius*; & iterum cap. 4. v. 3. *Credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam*. Eodem pertinet illud D. Petri act. 15. 9. *Nihil discreuit inter nos* (Apostolos, alioque Hebræos) & illos (Gentiles) *fide purificans corda eorum*. Et vrgentius 3. ad Tim. 5. *Non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum Saluatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius, &c.* Sola igitur fides sufficit ad iustificationem impij absque vilo alio opere bono dispositiuo ad susceptionem gratiae propter sufficientiam meritorum Christi, non indigentium adminiculo nostrorum meritorum, vt plenum nostrae iustificationis effectum, ad quem ordinata fuere, consequantur.

Art. 1. Resp. De requisitis ad iustificationem parvuli, necnon adulti non habentis nisi peccatum originale dicitur in qq. de Baptismo, vbi etiam dicitur de voto ipsius Baptismi necessario ad obtinendam iustificationem ante realem susceptionem ipsius. Necessitas specialis dispositionis ad iustificationem adulti habentis peccatum lethale personale, est certa ex fide, & ex multis sacrae paginae testimoniis definitur à Concilio Trid. sess. 6. cap. 5. & 6. & can. 9. Actus porro dispositiuus, qui ibidem exiguntur cap. 6. sunt septem. Actus nimirum primò fidei, secundò timoris diuinæ iustitiae, tertio spei remissionis donandae propter Christum, quarto dilectionis Dei, quinto poenitentiae, seu odij peccatorum, sexto propositi de emendatione in posterum, seu de inchoanda noua vita, septimò propositi de obseruandis diuinis mandatis.

Art. 2. De necessitate fidei constat ex 3. ad Rom. 25. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius*, & ad Hebræos 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo*. De timore ex 1. Ecclesiast. 12. *Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari*. De spe ex 8. ad Rom. 24. *Spe salui facti sumus*. Ex 1. Ioan. 3. 3. *Omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut, & ille sanctus est*. De dilectione ex 14. Ioan. 21. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo*. Et 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte*. De poenitentia ex 18. Ezech. 21. & c. 33. v. 19. *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, &c. vita viuet, & non morietur*. Et Luca 13. 3. *Si non habueritis poenitentiam, omnes similiter peribitis*. Est etiam optima ad hoc ipsum ponderatio Augustini l. 1. de nupt. & concup. cap. 28. *Si à peccato desistere, hoc esset non habere peccata, sufficeret, vt hoc nos moneret scriptura: fili peccasti. Non autem sufficit, sed addidit: & de praeiis deprecare, vt tibi remittantur*. Denique de proposito emendationis, & obseruantiae mandatorum extat praeceptum coniunctum cum promissione veniae Ezech. 18. 31. *Proiicite à vobis omnes prauaricationes vestras, in quibus prauaricati estis* (quod fit per propositum emendationis) & *facite vobis cor nouum, & spiritum nouum* (quod fit per propositum obseruantiae mandatorum.) Et quare moriemini domus Israël? Quod pertinet ad promissionem veniae. Idem habetur in citatis locis eiusdem Ezechielis, necnon Apoc. 2. 5. Et praeterea vtrumque propositum includitur, simul cum dolore, in poenitentia, iuxta ipsius definitiones traditas ab Ambrosio, & Gregorio apud Magistrum in 4. dist. 14. Ambrosius enim dicit poenitentiam esse, *praeterita mala plangere, & plangenda iterum non committere*. Gregorius verò, *antecessa peccata desistere, & flenda non committere*. Tot igitur & tales actus sunt dispositio necessaria, & sufficiens ad iustificationem adulti habentis peccatum lethale personale. Nempe de ista iustificatione agitur in omnibus iis testimoniis.

Art. 3. Sciendum autem est aliquos ex iis actibus

esse necessarios ratione iustificationis positinae, seu ratione infusionis gratiae secundum se, praescindendo ab statu antecedenti tam peccati, quam innocentiae; alios vero esse necessarios ratione iustificationis negatiuae, seu ratione remissionis, ac deletionis peccati praexistentis; idest alios requiri ratione termini à quos alios ratione termini ad quem, quibus constat iustificatio impij adequatè sumpta. Actus disponentes ad susceptionem gratiae, & donorum secundum se, atque necessarij ex natura, & exigentia intrinseca ipsorum, exponentur quaest. 8. de Virt. Theol. Vbi etiam q. 9. ostenditur eos actus procedere minimè posse ab habitibus, ad quos disponunt. Et insuper declarabitur ibidem q. 28. de fide specialiter, quarum rerum esse debeat. Expositioni verò actuum requisitorum ratione peccati incumbent quaestiones ferè omnes de virtute, & sacramento Poenitentiae. Vbi etiam manifestabitur, quinam eorum sint necessarij necessitate medij; & qui sola necessitate praeccepti. Et rursus quinam explicite, ac formaliter requirantur; qui vero sufficienter, vt implicite saltem, ac virtualiter habeantur. Ac demum quales esse debeant intra, & extra sacramentum. Nec enim circa hæc conueniunt omnino Theologi, & res tota indiget longiori explicatione, quam quæ commodè hic interferi possit, & pendet ex principiis tradendis loco indicato.

Art. 4. Hoc vnum est, in quod omnes conueniunt, cum iustificatio impij sit transmutatio eius ab statu permanenti ex se peccati, & inimicitiae cum Deo, ad statum ex se eisdem permanentem sanctitatis, & amicitiae cum Deo, duplicem necessariam esse dispositionem, & quasi alterationem, prauitiam ex parte adulti iustificandi; alteram, qua incipiat recedere à peccato; alteram, qua incipiat accedere ad Deum. Quia Deus, vt arguit D. Thomas 1. 2. qu. 113. art. 3. & 5. & de verit. q. 28. art. 3. & 4. mouet vnumquodque subiectum iuxta naturam suam, vt patet in rebus omnibus naturalibus diuersimode motis, iuxta diuersitatem ipsarum. Natura autem substantiae libertate praedita, & habentis vsum rationis, hæc est, vt liberè feratur, quocumque fertur de nouo, ac proinde, ne subeat mutationem vllam status, quin incipiat liberè moueri ab statu praecedenti in statum nouum.

Art. 5. Quia verò mutatio ab statu peccati in statum gratiae est maxima omnium mutatio, & versatur inter extrema distantia inuicem propemodum infinitè, atque continentia diuersitatem æternum duraturam, quantum est ex se, idque quoad felicitatem, & miseriam æternam, propterea hæc transmutatio, & vicissitudo statuum maximè omnium postulat ex sua natura, vt homo libera sua electione incipiat, tum recedere ab statu praecedenti peccati per timorem, & detestationem mali in illo contenti, & ex illo imminenti, tum accedere ad statum gratiae per spem, & dilectionem, adiuncto vtrique proposito recedendi à malo, & faciendi bonitatem. Rursus quia peccator libera sua electione decidit ab statu gratiae, & filiationis Dei, & incidit in statum iræ, ac filiationis Diaboli, atque quod libera electione factum est, libera itidem electione rescindi debet, quoad fieri potest: apparet hinc etiam adesse specialem rationem, ob quam necessaria est dispositio prauitiae peccatori, depulsiua peccati, & conciliatiua gratiae, vt per iustificationem transmutetur, & reponatur in statu contrario statui peccati.

Art. 6. Conueniunt praeterea Theologi omnem istiusmodi dispositionem peccatoris debere esse ex gratia Dei per Christum. Id quod semel, atque iterum suggerit, & maximo omnium conatu statuit Concilium Tridentinum loco citato. Quia videlicet omnes actus

actus salutes, seu quoquo modo conferentes positiue ad consecutionem gratiæ, & gloriæ; sunt intrinsecè supernaturales superantes actiuitatem, & vires, omnemque sufficientiam libelli arbitrij conuenientem ipsi ex se, ideoque pendent essentialiter à gratia Dei per Christum intrinsecè supernaturali, & diuinitus insula per interiorum Spiritus sancti illustrationem, ac inspirationem gratiosè superadditis exterioribus causarum naturalium, & obiectorum sensibilibus occurrentibus; ut pluribus demonstratum est quæst. 7. de Gratia, & sequentibus.

Art. 7. Et quidem circa dogma Catholicum de necessitate gratiæ per Christum sicut minus errauerunt extensius; ita turpius, ac stultius, quoad consequentiam rationem, peccauere Semipelagiani, quàm Pelagiani, instituta peruersa illa partitione inter gratiam, & liberum arbitrium, per quam exordium iustificationis, & primas præuias ad illam dispositiones attribuerunt viribus, & sufficientiæ liberi arbitrii gratia destituti; cum eandem gratiam agnoscerent deinde necessariam ad reliquum totius iustitiæ salutaris progressum. Hoc enim, quid aliud est, quàm concedere possibilitatem ad id quod difficilius est, imbecillitati virium, quæ agnoscentur insufficiens ad id quod facilius est? quis enim dubitet difficilius esse, ut mens grauata pondere peccati, & terrenorum affectuum labe sordidata, ac obtenebrata, atque delectationum temporalium amore possessa, erigatur, prout oportet, ad cogitationem, desideria, & petitiones æternorum bonorum contradicentium priori adhesionem ad temporalia; quàm ut postea iis honesti stimulis acta aggrediatur, & præstet obseruantiam omnium mandatorum Dei?

Art. 8. Dixerit profecto, qui hoc negauerit, coniectum in profundum aquarum appenso magno plumbi pondere, emergere posse, quoties libet, natum deinde nunquam posse eisdem semper, eodemque iustitiam permanentibus viribus, & peritiis quoad reliquas circumstantias. Quæ de causa merito lætatur plurimum Augustinus l. 1. de prædest. Sancti sub initium de dimidiata illa secessione Massiliensium à Pelagio, & magnam inde spem concipit de integra eorum reductione ad sanam doctrinam. Quia videlicet, vel sola consequentiæ ratione efficaciter impelli, ac conuinci poterant ad reliquam, adeoque integram secessionem faciendam à Pelagio; ut impellit, ac conuincit idem Augustinus toto illo eodem libro. Verum circa exordium iustificationis adæquatè renocandum in solam gratiam Dei per Christum, & circa supernaturalitatem dispositionum utcumque remotè conferentium positiue ad iustificationem, egregiam sanè operam nauauit inter alios P. Didacus Ruyz de Montoia in tomo de Providentia, toto tractatu 3. ut difficile sit aliquid ulterius superaddere, vel etiam desiderare.

Ad 1. Non est de conceptu dispositionis, ut depellat dispositionem contrariam ex subiecto, aut ut cooperetur per efficientiam physicam principio inducturo formam principalem, ut apparet ex dispositione organica materiæ necessaria ad infusionem animæ rationalis, etiamsi nulla præcessisset dispositio, aut forma contraria. Sufficit igitur ad conceptum dispositionis, quod ratione eius congruat subiectum formæ sibi communicandæ, & reperiatur perfectè idoneum ad effectus formales, & operationes proprias eiusdem formæ. Constat autem hoc omnino conuenire actibus peccatoris, qui dicti sunt necessarij ad iustificationem eius, respectu formæ, qua iustificatur. Deus verò expectat, pro quibusdam suis effectibus, effectus alios præuios, non ex defectu, & indigentia virtutis suæ actiue, sed ex perfectione sapientiæ suæ, quæ se accommodat naturis rerum creaturarum, ut

plus illis prodest antecedenter dispositis, quàm prodesset, si indispositis dona sua prodigeret, ac intruderet.

Ad 2. Non id solum gratis datur, quod conferuntur, nihil præoperanti, sed etiam quod superat dignitatem operum præcedentium. Remissio autem peccatorum, amicitia, & filiatio Dei, & hæreditas vitæ æternæ, contentæ in iustificatione impij longè superant dignitatem operum, quibus disponitur, & obsequitur Deo peccator, præsertim præponderante indignitate peccati, quod simul præcedit. Vnde præterea apparet non perinde debere peccatori, vicumque præuiè disposito formam sanctificantem, atque debetur forma naturalis subiecto ad ipsam disposito. Quia dispositio naturalis purè physica, per seipsam est dignitas sufficiens respectu formæ, ad quam disponitur cum sit participatio naturæ eius, & proprietates postea connaturalis eiusdem. Quod non similiter verificatur de forma iustificante comparata cum actibus disponentibus ad ipsam moraliter.

Art. 1. Ad 3. Mirum est, Valentiam, & nonnullos alios auctores solidè doctos, ac eruditos uti illis testimoniis ad probandam prioritatem naturæ in gratia iustificante respectu actuum, quibus homo cooperatur suæ iustificationi. Quia in primis Concilium Arausicum manifestè loquitur de auxiliis actualibus necessariis non solum pro vltima dispositione ad iustificationem, quam solam dispositionem attribuant illi auctores causalitati gratiæ habitualis, sed etiam pro illis primis motibus desiderij iustificationis, qui saltem, ut plurimum, sunt tempore priores iustificatione, ideoque ab ipsa forma iustificante procedere nequaquam possunt. Patet hunc esse sensum Concilij, Primò quia, post verba illa obiectionis, immediatè subiungit: *Non autem etiam ut purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem, & operationem in nos fieri confitemur, resistit Spiritui sancto.* Deinde quia ipsam suam definitionem confirmat duplici illo celebri testimonio altero Salomonis: *Preparatur voluntas à Domino*, altero Apostoli: *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Quæ testimonia patet asserere necessitatem gratiæ vniuersaliter, & promiscuè pro omni, & quouis opere salutari, siue proximè, siue remotè disponenti ad iustificationem, & siue consequenti ipsam, siue antecedenti, tum tempore, tum natura; atque adeo accipiendæ esse de auxiliis actualibus gratiæ, prout accipit frequentissimè Augustinus. Quæ quidem auxilia habentur etiam per infusionem Spiritus sancti, & non solum gratia habitualis, aliique habitus supernaturales.

Art. 2. Iam illud ipsius Augustini; *Primum ego facio, quia facio, ut faciat*; tam notum est ab eo usurpatum eo in loco, tum alibi sæpe de gratia actuali præueniente, excitante, & operante; ut non sit facile inuenire aliquid notius in operibus Augustini aduersus Pelagianos. Videri possunt quæ eam in rem dicta sunt ex eodem Augustino qu. 16. de Gratia. Quid quod ibidem quæst. 15. ostensum est ex Arausiano, Augustino, & D. Thoma per sola auxilia actualia gratiæ, illustrationem, & inspirationem Spiritus sancti, Deum facere, ut faciamus, etiam cum facimus cooperantibus habitibus supernaturalibus? Vnde tamen si gratia habitualis influeret efficienter ad actus, quibus disponimur ad iustificationem; non propterea verificaretur, per eandem gratiam habitualement Deum facere, ut faciamus; id est Deum nos mouere, allicere, & trahere ad faciendum. Hoc enim sola præstare possunt auxilia actualia gratiæ formaliter, & immediatè. Nec oppositum saadet, quod additur in testimonio obiectionis; *quia opera, nisi ut ex impio fiat iustus*. Hoc enim fit Deo per se solum infundente iustitiam, & nobis simul cum Deo præferentibus dispositionem

positionem ad infusionem illius. An verò hoc, quod ad nos etiam spectat, præstetur à nobis. Deo nobis opitulante per gratiam habituales, vel per gratiam actuales? nihil differt pro scopo Augustini in eo tractatu. Qui videlicet totus in eo versatur, ut saluet, Christum Dominum maiora opera facere nobiscum, quam per se solum, iuxta illud: *Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.* Quod ideo verum esse ibi comprobatur, quia nos simul cum Christo facimus nostram impiorum iustificationem, quæ videtur esse maius opus reliquis omnibus operibus Christi, tum ut hominis, tum ut Dei, prout exponitur ad 5. Est autem perinde maius, siue actus quibus nos disponimur, & cooperamur, sicut per solam gratiam actuales, siue etiam per habituales.

Art. 3. Superest alia præterea ponderatio communis Concilio cum Augustino. Nimirum apud utrumque dici: *Deum prius facere, & facere, ut faciat homo; nec expectare hominem.* Quod sane, iuxta eorum intentionem, verificari non potest ratione mutua prioritatis inter gratiam habituales, ut efficientem; & actus nostros, ut disponentes. Quia hæc mutua prioritas æquè verificaret, ut per se patet, *Deum facere posterius, & facere, quia facimus, atque hominem expectari à Deo.* Intentio igitur Concilij, & Augustini ad solam dirigitur causalitatem Dei per gratiam actuales, quam facit in nobis sine nobis, & qua ita præuenit omnes nostros conatus, ac dispositiones salutaris, ut non etiam faciat nobiscum, nec vicissim præueniatur à nobis. Patet igitur ea testimonia repugnare potius scopo obiectionis.

Art. 4. Denique D. Thomas in utroque illo articulo loquitur vniuersaliter, & promiscuè de omni iustificatione impij, nec non de tota ad illam dispositione. Docet autem ibidem art. 7. iustificationem impij semper fieri in instanti, ut dicitur ex eodem in qq. de Sacramentis. Et rursus docet, tum in eodem articulo, tum q. 112. ar. 2. ad 2. dispositionem peccatoris quandoque fieri subito, & in instanti, quandoque verò successivè, & in tempore. Manifestum porro est, quod fit successivè, & in tempore, non posse totum procedere ab eo, quod fit in instanti terminatio eiusdem temporis. Deinde in iustificatione, quæ fit per sacramentum, peccatore ad illam disposito per solam attritionem, tota dispositio existit prius tempore, quam infusio gratiæ habitualis, ac proinde, neque adæquatè, neque inadæquatè ab ea procedit. Ergo assertiones vniuersales, quales sunt assertiones obiectionis non solum D. Thomæ, sed etiam Concilij Arausiacani, & Augustini, de processione, & dependentia dispositionis nostræ ab infusione gratiæ, & ab ipsa gratia, accipi nequaquam possunt de gratia habituali, sed de actuali.

Art. 5. Quapropter dum D. Thomas dicit ar. illo 7. totam iustificationem originaliter consistere in gratiæ infusione; atque per gratiam, & moveri liberum arbitrium, & remitti culpam, complectitur promiscuè, ut observant Granados, & alij, infusionem gratiæ actualis, & habitualis. Accipiendus proinde est de utraque gratia cum distributione accommodata; ita ut motio liberi arbitrij attribuat gratiæ actuali, & Deo ut infundenti ipsam; remissio verò culpæ attribuat gratiæ habituali, & Deo, ut infundenti ipsam. Eadem ratione accipiendum est de infusione gratiæ actualis, quod dicitur ar. 8. infusionem gratiæ esse primam in iustificatione, & motum liberi arbitrij esse secundum. Quod verò additur in eodem art. 8. remissionem culpæ esse postremam ordine naturali in iustificatione, oportet componere cum eo, quod dicitur ibidem, ex parte hominis iustificati, priorem esse ordine naturæ remissionem culpæ, quam infusionem gratiæ.

Art. 6. Ratio legitimæ concordie pendet ex eo,

quod gratia præcontinetur in Deo, & non peccatum; iustificatio è cōverso inest peccatum ex se, & non gratia. Incipiendo autem ab vnoquoque, prius naturali ordine occurrit, quod est propinquius eidem, eidemque inest ex se, & secundum se; quam quod ab extrinseco. Et similiter concipitur prius naturaliter, quod conuenit eidem relatè ad idem; quam quod relatè ad extrinsecum, seu relatè ad id, quod est ab extrinseco. Igitur ex parte Dei, seu inchoata consideratione iustificationis ex Deo iustificante, prior est infusio, & introductio gratiæ sanctificantis, quam remissio, & expulsio culpæ. E contra verò ex parte iustificati prior est remissio culpæ, quam infusio gratiæ. Sed utrovis modo consideretur iustificatio, prior est, atque adeo prima omnium infusio gratiæ actualis mouentis peccatorem, ut disponatur, & efficiens ipsam dispositionem. Deinde secundo loco succedit motus liberi arbitrij, & dispositio ipsa peccatoris. Quia est causa realis dispositiua, & infusionis gratiæ sanctificantis, & remissionis culpæ, atque omnis causa est prior naturæ, quàm suus effectus. In ipso verò motu liberi arbitrij dispositiuo peccatoris, prius intelligitur motus conuersionis ad Deum, quam motus auersionis à peccato. Quia peccator incipit adherere Deo, & conuertitur ad Deum propter ipsum; à peccato verò recedit, & auertitur non propter ipsum secundum se, sed quia est contrarium Deo. Prius autem est quod propter ipsum, quam quod propter aliud; & consequenter prius naturaliter intelligitur ordo ad illud, quam ordo ad istud.

Art. 7. Ex his apparet, ordinem constitutum à D. Thoma inter illa quatuor, quibus perficitur iustificatio, non esse vniuersalem, & vniuersalem, sed partim realem, & partim rationis. Quia ordo inter infusionem gratiæ, & remissionem culpæ est ordo rationis tantum, cum ea infusio, & remissio sint idem realiter secundum substantiam actus, ut dicit idem D. Thomas in ea q. 113. a. 6. ad 2. & distinctus de verit. q. 28. a. 6. Differunt proinde solum ex parte connotati, nempe peccati, ad quod refertur expresse conceptus remissionis, & non ita refertur expresse conceptus infusionis; sed infusio expresse refertur ad gratiam, & non ita expresse ad peccatum. Similiter est ordo solius rationis inter motum liberi arbitrij ad Deum, & ad peccatum. Quia peccator iisdem actibus realiter indistinctis conuertitur ad Deum propter se, & auertitur à peccato propter Deum. At infusio gratiæ actualis est prior realiter saltem prioritate naturæ, quam dispositio peccatoris; & hæc dispositio est similiter prior realiter, quam infusio gratiæ habitualis, & quam remissio peccati propter causalitatem realem efficientem alterius, & dispositiuam alterius, ut dictum est. Quapropter Deus quatenus infundens gratiam actuales, & mouens liberum arbitrium, ipsumque liberum arbitrium quatenus liberè se disponens sunt priora Deo quatenus infundente gratiam habituales, & remittente peccatum prioritate reali naturæ. Atque ex his demum omnibus constat, nullum esse argumentum desumptum ex ordine prioritatis aduersus necessitatem dispositionis ad iustificationem.

Ad 4. Regeneratio, & natiuitas supernaturalis non est similis quoad omnia generationi, & natiuitati naturali; atque præcipua inter eas differentia, quæ spectat ad præsens, assignatur in ipsa obiectione. Nimirum, quod per generationem, & natiuitatem naturalem acquiritur ipsum esse substantiale hominis, adeoque, & liberum arbitrium, & directio, atque aptitudo ad vltimum finem naturalem. Quæ directio, & aptitudo est indistincta ab esse substantiale ipsoque libero hominis arbitrio. At supernaturalis regeneratio, & natiuitas hominis præsupponit esse substantiale, & liberum arbitrium. Et præterea iustificationis

ficatio impij præsupponit statum peccati inductum à libero arbitrio. Est autem connaturale agenti libero, ut ad ea, quæ consequuntur post existentiam eius, & pertinent ad statum eius permanentem moveatur liberè: cum connaturale non sit, sed repugnans in terminis, ut moveatur liberè ad suam existentiam, & ad ea, quæ indistincta sunt ab ipsa, aut ad eandem consequuntur necessario. Hinc patet ad paritatem ex Christo Domino. Quia esse substantiale completum ipsius, ante quod nulla potest esse operatio ex parte naturæ humanæ ex se incompletæ, est similiter indistinctum ab ordine, & aptitudine ad finem supernaturalem; quandoquidem substantialiter est filius Dei; id est ordinatus, & aptus ad eum finem non minus, imo multò magis, quàm purus homo ad finem naturalem. Ergo paritas confirmationis est inutilis à fortiori.

Art. 1. Ad 5. Opus aliquod dicitur magnum tripliciter. Primo ex parte modi agendi; & sub hac consideratione maius opus est creatio Angelorum; nec non cæli, & terræ nullam præsupponens dispositionem, quàm iustificatio illam præsupponens, uti præsupponit de facto. Secundo opus dicitur magnum ex magnitudine rei, quæ fit; & sub hac consideratione maius opus est iustificatio, & glorificatio cuiusvis substantiæ rationalis, quàm creatio cæli, & terræ, & Angelorum, totiusque naturæ. Quia illa est finis horum omnium excedens dignitatem ipsorum secundum se. Tertio dicitur aliquid magnum proportionaliter tantum, & comparatiuè, quo pacto dicitur mons parvus, & milium magnum; & sub hac consideratione iustificatio impij est maius opus, quàm glorificatio. Quia iustificatio excedit magis dignitatem peccatoris etiam congruenter prædispositi, quàm glorificatio dignitatem viatoris iusti; atque ideo sub hac ratione iustificatio impij est summum opus Dei. Solus iste postremus excessus iustificationis impij est de mente Augustini. Quia excessum eius, quem asserit, non tribuit omnipotentia, ad quam formaliter spectat magnitudo rei, quæ fit, & modi faciendi, sed misericordia, quæ vel maximè splendet ex indignitate miseri, cui subuenit.

Art. 2. Miraculosus dicitur similiter aliquis effectus tripliciter ex capite. Primo quia fit præter solum, & conuenit in ordinem causarum ad effectum conformem naturæ, & exigentiæ ipsius effectus; & hoc pacto non est miraculosa iustificatio impij, quæ fit præcunte congrua dispositione ex parte ipsius. Quia iustificatio ex sua natura postulat, ut ita fiat. Secundo effectus dicitur miraculosus, quia superat naturalem capacitatem subiecti, in quo fit, ut suscitatio mortui; & hoc pacto non est absolute miraculosa iustificatio impij congruenter dispositi; tum quia posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, natura est hominum, ut dicit Augustinus cap. 5. de prædestinatione Sanctorum, tum maximè quia congruæ dispositioni supernaturæ; ali ad iustificationem est connaturale, ut consequatur iustificatio. Quæ nihilominus est secundum quid miraculosa sub eadem ratione. Quia indispositio, & incapacitas præexistens ratione peccati offendentis Deum penè infinite præualet dispositioni, & capacitati, quæ haberi potest per quosvis actus bonos admodum limitatè, ac diminutè obsequentes Deo.

Art. 3. Tertio effectus dicitur miraculosus, quia causa eius adequata est naturaliter occulta absolute, & simpliciter; & hoc pacto est miraculosa iustificatio, siue præsupponens, siue non præsupponens dispositionem moralem ex parte peccatoris. Quia utronis modo Deus, qui est absolute occultus naturaliter, utpote apparens solum sub velamine creaturarum, est causa eius adequata. Quæ etiam ratione quolibet

creatio propriè talis dicitur miraculosa, inter alios à D. Thoma, qui in illis duobus articulis omnia, & ferè sola ea docet, quæ hic breuiter exposita sunt. Patet igitur præuiam dispositionem ad iustificationem nihil obesse, aut magnitudini operis, aut rationi miraculosi effectus, quæ ipsi iustificationi legitime attribuantur.

Art. 1. Ad 6. Verissimum est, quod per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humane salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire; quæ sunt verba Concilij Tridentini sess. 6. cap. 8. Ceterum verum non est, totam fidem absque aliis aliarum virtutum actibus sufficere ad iustificationis gratiam consequendam. Quod euincunt in primis manifestè testimonia allata in responsione ad quæstionem. Quæ videlicet, non solum attribuntur posituè aliis quoque virtutum aliarum actibus remissionem peccatorum; sed insuper addiunt eum, qui illos non exhibet, manere in morte, & perituro esse. Deinde nihil eandem in rem clarius esse potest, quàm quod dicit Apostolus 1. ad Corinth. 13. 2. Si habuerim omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuerim, nihil sum. Homo autem iustificatus non est nihil. Ergo ad iustificationem non sufficit habere fidem, sed necesse præterea est habere charitatem. Eodem pertinet, quod idem Apostolus ad Gal. 5. 6. non solum opponit fidem inutilitati, & insufficientiæ Iudaismi, ac Gentilismi; sed fidem coniunctam cum charitate dicens; *In Christo Iesu neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.* Quod in rem præsentem virget multis Augustinus.

Art. 2. Quapropter, cum dicitur *iustificari hominem sine operibus legis*; & rursus: *non ex operibus iustitia quæ fecimus nos: To, sine operibus, & non ex operibus*, non excludit necessitatem aliorum actuum internorum, quos iam constituit esse omnino necessarios, sed solum necessitatem operum externorum, tum ceremonialium veteris legis, tum etiam præceptorum moralium, sine quibus iustificationem præcedentibus obtineri ipsa potest; licet deinde iustificationis gratia conservari non possit, quin subsequantur opera etiam exteriora per legem naturalem, & Euangelicam præscripta, iuxta illud Iacobi 2. 26. *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita, & fides sine operibus*, scilicet iustificationem consequentibus, mortua est. Quæ est interpretatio, & conciliatio legitima D. Thomæ, & aliorum circa primum illud testimonium Apostoli. Aliæ expositiones non improbabiles videri possunt apud Valentiam to. 2. disput. 8. quæst. 5. par. 4. §. 1. Reliqua testimonia obiectionis attribuunt iustificationem fidei, tanquam fundamento, & radici eiusdem iustificationis, iuxta præmissum Tridentini testimonium, quatenus fides dirigit reliquarum omnium virtutum actus salutares, iisdemque inductis purificat corda hominum, ut habetur ex testimonio Diui Petri ibi adducto, & sic ad iustificationem, & plenam, ac perfectam peccatorum remissionem peccatorem perducit.